

Gnóthi seauton

Sto let klasických studií v Brně

v osobních vzpomínkách i úřední korespondenci

MUNI
ARTS

MUNI
100

Gnóthi seauton

Sto let klasických studií v Brně

v osobních vzpomínkách i úřední korespondenci

Tomáš Weissar, Klára Modlíková, Jana Nechutová (eds.)

MASARYKOVA UNIVERZITA

BRNO | 2019

MUNI
ARTS

Autoři se rozhodli obohatit obsah této knížky přetiskem drobné publikace prof. Františka Novotného s názvem *Gymnasion (Úvahy o řecké kultuře)*. V Praze: Nákladem Gustava Voleského, 1922. Okna: Knihy zkušeností a úvah.

Odborný recenzent: Mgr. Tomáš Dvořák, Ph.D.

Publikace je součástí ediční řady MUNI ARTS 100, kterou filozofická fakulta vydává u příležitosti 100. výročí založení Masarykovy univerzity.

© 2019 Masarykova univerzita, Klára Modlíková

ISBN 978-80-210-9254-9

ISBN 978-80-210-9255-6 (online : pdf)

<https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.M210-9255-2019>

Obsah

Gnóthi seauton — Nosce te ipsum — Poznej sám sebe (Jana Nechutová)	7
Z dějin klasických studií (Tomáš Weissar, Klára Modlíková)	11
Úvodem	13
Velké budování 1919–1938	15
Klasická filologie na cestě z izolace	15
Neutuchající nasazení profesora Novotného aneb kuriózní případ rozkládacího křesla	17
Lesk a bída (nejen) klasického studia	19
Neúplný seznam čtených antických autorů	21
Výběrově z nabídky přednášek	21
Pražák, nebo Novotný? A kam se poděl první svazek historické mluvnice?	21
Osobnosti	22
Válka světová a války akademické 1938–1959	25
Šest válečných let	26
Poválečná obnova	27
Příchod komunismu	28
Práce na „očistě“	29
Proměny gymnazistů, proměny výuky	30
Osobnosti	31
„Inu, abychom nenarazili.“ 1960–1988	39
Zlatá šedesátá	39
Latina je mrtvá, ať žije latina!	41
Normalizace	42
Proměny výuky v éře „akademické pakárny“	45
Nucený návrat klasické filologie do izolace	48
Socialistická rutina	50
Z nákupního seznamu klasických filologů	50
Osobnosti	51
Vstávání z popela 1989–2000	60
Sametová revoluce a klasická filologie	60
Otevření nových obzorů a možností	62
I „klasici“ jdou s dobou	63
Vědění na dosah ruky aneb experiment řečený Ergastulum	64
Konec akademické „pakárny“: éra (čestných) titulů	64

Noví studenti, renesance výuky latiny	65
Ženy přebírají otěže	66
Masová adopce na ústavu aneb příběh Římské obce	66
Rozšíření studijní nabídky.....	66
<i>Osobnosti</i>	67
ÚKS dnes 2000–2018	71
Rozšíření studijní nabídky.....	71
Studium i zábava	71
Stěhování akademiků... a soch.....	72
Quo vadis, philologia?	73

Bibliografie	75
---------------------------	----

Gymnasion — Úvahy o řecké kultuře (František Novotný)	79
Předmluva.	81
1. Význam typu.	82
2. Smysl omezení.	87
3. Omezení v umění výtvarném.	91
4. Omezení v umění slovesném.	94
5. Omezení v životě osobním.	99
6. Omezení v životě občanském.	104

Gnóthi seauton — Nosce te ipsum

Poznej sám sebe

„Jakmile se některý obor lidské činnosti začne zabývat svými dějinami, můžeme si být jisti, že nadchází jeho zánik.“ Tato skeptická domněnka byla vyjádřena možná už někdy v 19. století, snad spíše jako bonmot. Pravdivý by takový výrok mohl být tehdy, když by se některý vědní obor zcela vyčerpал, že už by v něm nebylo co dělat, že by přišel o svou látku i o své metody. Může se to vůbec stát? Nemůže, protože s každým novým poznatkem – a platí to o všech vědách včetně těch humanitních – se otvírá nový výhled nepoznaného, snad poznatelného, snad taky děsivě nepoznatelného. A proto je asi důvodem k pokusům o dějiny oboru něco jiného než jeho nadcházející nebo hrozící prázdnota.

Může to být zvědavost. Mohla by to být i jen zvědavost pídící se po kuriozitách, jež se odehrály v prostoru nám známém a mezi lidmi, kteří se zde kdysi pohybovali. Náš případ je ale vzdálen vulgární pouliční zvědavosti: lidé, kteří v našem oboru žili, kteří jej zakládali a formovali, byli našimi učiteli, většinou historicky už vzdáleně, ale proto o nic méně skutečně, a my k nim chováme synovskou či dceřinou náklonnost. Nejde jen o vzpomínky. Ten, kdo se k minulosti takto navrací, činí tak s touhou dostat se hlouběji ke kořenům a k nosnému kmeni disciplíny. Ne, návrat k dějinám klasické filologie, neboť o té je zde řeč, není signálem konce tohoto královského oboru. Ti, kdo se takto vracejí, nejsou podobni starcům usedajícím ke svým memoárům – ti se opravdu většinou blíží konci svých životů. S vědní disciplínou je tomu jinak, spíš než memoárům se tyto návraty podobají genealogickým výzkumům, při nichž tráví dlouhé hodiny v archivech nad matrikami, aby našli své předky, dnes většinou mladí lidé.

Tak hledají mladí lidé na dnešním Ústavu klasických studií, doktorandi a studenti, hledají vedení touhou přiblížit se a porozumět tomu, kdy, proč a jak vznikala a rozvíjela se na této fakultě klasická filologie, kdo byli její zakladatelé a přední postavy, čím dobrým a čím méně dobrým, či dokonce zlým seminář, katedra nebo ústav prošel. A také se ptají, jaký je stav oboru dnes a jaké jsou jeho perspektivy. Odvážím se říci, že tak činí z lásky ke svému studijnímu předmětu a také ze synovské lásky ke svým předchůdcům.

Tímto tázáním a těmito snahami jsou poslušni pradávne výzvy, vyryté kdysi do kamene v Apollonově věštném chrámu s Delfách – *gnóthi seauton*; je to výrok snad jednoho z bájných sedmi mudrců a u Cicerona zní latinsky *nosce te ipsum*, česky „poznej sám sebe“. Studenti a studentky, kteří se ujali práce na tomto svazku, usilují tedy o poznání míst a časů, v nichž se rodil jejich obor, klasická filologie, o poznání jeho dávných i nedávných představitelů, svých učitelů; takto poznává sebe samu, jistě jen zčásti, dnešní brněnská klasická filologie. To ale není vše: možná ještě důležitější je upozornění, kterým ona stará výzva odkazuje ke kvalitě antických, nejprve řeckých, kořenů dnešního evropského lidstva: jejich studiem se můžeme blížit poznání sebe samých i porozumění současné společnosti.

Práce, jejímž výsledkem je tato knížka, se konala nejen za pracovním stolem s použitím literatury a běžněji dostupného vydaného materiálu, univerzitních ročenek, recenzí, časopiseckých jubilejních připomínek nebo nekrologů, ale také a především v terénu, a to ve dvojím smyslu, jednak v Archivu Masarykovy univerzity, kde se nachází rozsáhlý fond katederní korespondence

a osobní fondy několika osobností s katedrou spjatých, a pak v rozhovorech se staršími i mladšími svědky minulých dějů na dnešním Ústavu klasických studií. První již ucelené výsledky této rešerše byly představeny výstavou z dějin Ústavu klasických studií, která byla instalována v listopadu 2016 v atriu fakultní Ústřední knihovny u příležitosti konference *Laetae segetes*; panely z této expozice může zájemce vidět na chodbě prvního poschodí nynější budovy A, kde dnes Ústav klasických studií sídlí. Zároveň tehdy vznikla brožura v češtině i v angličtině, informující aspoň o zásadních událostech a datech a o některých osobnostech. Vzhledem k tomu, že se tehdy tvůrcům výstavy podařilo shromáždit mnohem větší množství materiálu, než bylo možné do výstavy zahrnout, rozhodli se v badatelské činnosti na tomto poli pokračovat a připravit ke stému výročí založení univerzity obsáhlejší publikaci.

V chronologicky řazených kapitolách knihy najdeme pasáže o historii brněnské klasické filologie, konečně Ústavu klasických studií; to je vlastní výsledek archivního průzkumu a dalšího studia, jemuž se autoři a jejich pomocníci z řad kolegů, studentů a doktorandů, věnovali. Tyto historiografické odstavce jsou doprovovzeny citacemi archivních dokumentů, různých zápisů nebo úřední korespondence, především se ale střídají s živými ilustrativními úryvky z rozhovorů. O vzájemnou stylistickou jednotu obojího, historického výkladu a pamětnických výpovědí, nebylo možno usilovat; čtenář má před sebou dvě vrstvy odlišné jak stylem, tak charakterem výpovědní hodnoty: v záznamech z rozhovorů byla ponechána živá, spontánní až temperamentní rovina hovorového jazyka. Čtenář si také všimne, že různí respondenti různě, odlišně až protikladně vypovídají o téže situaci, události nebo osobě; tyto rozdíly byly při redakci záměrně a pro čtenáře snad pochopitelně ponechány.

Je tedy třeba zdůraznit, že publikace nepřináší a ani nemůže přinést komplexní a zcela vyčerpávající pojednání o tématu. To, co nabízí univerzitní ročenky a co může zachytit oficiální korespondence (je-li pro dané období navíc vůbec dostupná), je samozřejmě omezené. Nekrology a většinou oslavné vzpomínky na osobnosti jsou zase specificky subjektivními projevy. Podobná je situace s výpověďmi pamětníků, u nichž hrozí nebezpečí jisté, byť nevědomé selekce informací, a už samotná skutečnost, že si badatel musí z respondentů vybírat, může způsobit ochuzení obrazu, který si postupně o složité historické realitě utváří, o další důležité pohledy.

Autoři se rozhodli obohatit obsah této knížky přetiskem drobné publikace prof. Františka Novotného s názvem *Gymnasion (Úvahy o řecké kultuře)*. Vyšla bezmála před sto lety, v roce 1922, dodnes nebyla uveřejněna znovu, a domníváme se, že si nově zpřístupnění zaslouží, neboť její obsah není ani dnes nezajímavý, překonaný a vyprázdněný. Autor v ní představuje některé klíčové pojmy řeckého myšlení a vztahu řeckého člověka ke světu. Mnohé z nich bychom mohli shledat aktuálními, poučnými i užitečnými, kdybychom se jimi zabývali aspoň tak, že tento tenký Novotného sešitek přečteme. František Novotný věnuje zvláštní pozornost řeckému výrazu pro „omezení“ a ve dvou závěrečných kapitolách mluví o omezení „v životě osobním“ a „v životě občanském“; v souvislosti s naším moderním či spíše postmoderním vnímáním svobody a občanské svobody můžeme v „Gymnasiu“ číst, že „antický Řek nesnesl, aby byla jeho svoboda omezována něčím vnějším, (...) ale svoboda sama beze všeho omezení nemohla býti ideálem Řeků, kteří měli takový smysl pro omezující princip (...). Omezení bylo potřebí, ale mělo míti původ v duši člověka samého (...).“ A ducha našeho zakladatele dobře charakterizují slova z jeho předmluvy: „Nikomu, kdo zná jen poněkud život a dějiny, nevstoupí na mysl, aby dnes hlásal obecný návrat k antice nebo aby viděl v prostém napodobování jejích hotových výtvorů spásu dnešního lidstva (...). Nečekám, že s obsahem (mých statí) bude každý souhlasiti. Úsudky o antické kultuře jsou rozličné, protože jsou rozličné úsudky o kultuře dnešní.“ Současnému čtenáři bude asi zprvu cizí Novotného dnes již sto let stará čeština se svými infinitivy na „-ti“, s přechodníky a dalšími dnes už archaickými jazykovými prostředky; lingvistická kultura z dobrých důvodů nedovoluje žádnou úpravu takovýchto textů, prosíme tedy čtenáře, aby se trpělivě začel; mělo by se to vyplatit.

Jana Nechutová

Rádi bychom na tomto místě poděkovali všem, kdo se jakkoliv podíleli na vzniku této publikace, především profesorce Janě Nechutové za odborný dohled při její tvorbě a za neutuchající ochotu odpovídat na naše dotazy. Děkujeme také všem respondentům, kteří byli ochotni podělit se s námi o své vzpomínky. Opomenout nelze ani pracovníky Archivu Masarykovy univerzity, kteří nám umožnili bádát nad aktovým materiálem a částečně jej také uveřejnit. Velký dík za důkladnou korekturu textu první části publikace patří doktorce Janě Malé, za revizi přepisu Novotného *Gymnasia* pak Benjamínu Juráňovi a Juraji Frankovi a v neposlední řadě všem našim kolegům ze studentského spolku, kteří přiložili ruku k dílu v době vzniku zmíněné výstavy, jež dala této publikaci základ.

Tomáš Weissar a Klára Modlíková

Z dějin klasických studií

Úvodem

Má-li být v této publikaci řeč o dějinách klasických studií na brněnské filozofické fakultě, zajisté neuškodí, objasníme-li úvodem, co se vlastně pod termínem „klasická studia“ skrývá, a nastíníme-li v hrubých obrysech jejich dějiny před tím, než se začala pěstovat v Brně. Čtenář, jenž by snad takový úvod pokládal za redundantní, nechť laskavě promine a postoupí rovnou k další kapitole.

Klasický znamená doslova prvotřídní. Je-li tak ovšem označen nějaký vědní obor, znamená to, že se objekt jeho zájmu nachází v antice – v období, které naši předkové přinejmenším od dob humanismu, ovšem dost možná i dříve, považovali právě za „prvotřídní“ – klasické. Filologie obecně označuje vědu zabývající se jazykem (z řeckého φιλεῖν – „mít rád, milovat“ a λόγος – „slovo“), klasická filologie se tedy věnuje dvěma hlavním jazykům antiky – staré řečtině a latině – a v širším slova smyslu všemu, co s nimi souvisí.

Podíváme-li se do historie této vědní disciplíny, zjistíme, že na počátku bylo slovo – jak se ostatně na filologii sluší a patří – ovšem to slovo nebylo u Boha, nýbrž u Homéra. Tento bájný slepý stařec nebyl jen prvním řeckým básníkem, ale také impulzem k první filologické práci. Vše začalo v období helénismu (cca 323–30 př. n. l.), kdy se centry vzdělanosti a vědy staly knihovny. Ta nejznámější byla v Alexandrii. Zde tzv. gramatikové shromažďovali a zkoumali rukopisy homérských eposů – *Íliady* a *Odyseie* – komentovali je a opatřovali odborným výkladem. Stejně si počínali i s mnoha dalšími řeckými autory a obdobně s antickými texty zacházejí klasičtí filologové i dnes.

Ze všech antických textů se ale jen nepatrný zlomek zachoval v původních rukopisech. O záchranu literárního dědictví antiky se zasloužili ve středověkých kláštorech mniši, kteří staré rukopisy opisovali a učili se na nich latinsky. Uchovat pohanské písemnictví sice nebylo jejich hlavním záměrem, nicméně se tak stalo.

Mnichy ve skriptoriích, neboli písařských dílnách, později nahradil knihtisk. S jeho příchodem vyvstala zásadní otázka – která z mnoha rukopisných verzí textu by měla být otištěna? V ideálním případě ta, která se nejvíce blíží originálnímu znění textu. A právě toho se snažili dopátrat humanističtí učenci v tiskařských dílnách, kteří tak položili základy moderní klasické filologii a také úzce s ní související disciplíně, kterou nazýváme textová kritika.

Jako věda se však klasická filologie zrodila o mnoho staletí později. Příčinil se o to německý filolog Friedrich August Wolf (1759–1824), který v roce 1795 vydal dílo, v němž zpochybnil Homérovo autorství obou eposů, a tím otevřel tzv. homérskou otázku a zcela novou epochu v dějinách klasické filologie.

Za počátek klasické filologie v Čechách se považuje rok 1873, kdy na Univerzitě Karlově v Praze byla ustavena jako samostatný obor. Prvním profesorem, který zde vyučoval v českém jazyce, byl Jan Kvíčala (1834–1908), brzy jej však svým významem do značné míry zastínil jeden z jeho nejlepších žáků, ale záhy jeho hlavní metodologický odpůrce, Josef Král (1853–1917). Jeho zásluhou zvítězila definitivně v českých překladech řecké a latinské poezie a dramatu přízvučná prozódie nad časoměrnou. K dalšímu úspěšnému rozvoji oboru přispělo založení dvou nových univerzit v Bratislavě a v Brně (obě v roce 1919). Klasická filologie byla mezi prvními obory, které nové univerzity studentům nabízely, a tak začalo klasických filologů v našich končinách pozvolna přibývat.

A kdo to vlastně klasický filolog je? Začíná vždy jako nadšený amatér, čtenář řeckých tragédií, fanoušek olympského pantheonu, milovník všeho starého a vznešeného. Ať už z donucení, či vlastního přesvědčení se pak dá do boje s latinskými časy a pády, postupně dokonce s řečtinou a jejími přízvuky. Oblíbí si Vergília a Homéra v originále a pak už není návratu. Je pohlčen kulturou nesmrtelných řečníků a vojevůdců, básníků a sochařů, politiků a dramatiků. Jeho záměr je prostý – postarat se, aby nesmrtelnými zůstali.

Stejně tak si následující dílko klade za cíl, aby nesmrtelnými zůstali sami klasičtí filologové, kteří se v odhodlání zasvětit svůj život bádání a vědě na brněnské filozofické fakultě pro tento úděl kdysi směle rozhodli.

Velké budování 1919–1938

Počátky brněnské klasické filologie byly skromné. Výuku v rámci původního Semináře pro klasickou filologii zajišťovali jen dva až tři lidé, což si dnes dokážeme představit jen stěží. Prvním a zpočátku také jediným akademikem semináře se stal jeden z nejlepších žáků Josefa Krále, čerstvě jmenovaný profesor František Novotný, brzy následovaný profesory Karlem Svobodou a Václavem Petrem. Řádná výuka začala zimním semestrem roku 1920 v prostorách bývalého městského sirotčince na ulici Gorkého 14 (tehdy Falkensteinerově), v letním semestru roku 1927 také v budově na Grohově ulici 7 (tehdy Sirotčí).

Klasická filologie na cestě z izolace

Nově vzniklá Masarykova univerzita představovala lákavé místo pro mladé a nadějně vědce – například profesorům Novotnému a Svobodovi nebylo v době nástupu na univerzitu ani čtyřicet let. Z jejich iniciativy přicházeli do Brna další mladí odborníci z řad pražských, ale brzy také nových brněnských absolventů. Mezi nejvýznamnější patří profesor starověkých dějin Vladimír Groh, klasický archeolog Gabriel Hejzlar, indoeuropeista Václav Machek, a především klasičtí filologové, profesori Karel Janáček, který většinu své vědecké kariéry strávil na katedrách v Olomouci a v Praze, Ferdinand Stiebitz a Jaroslav Ludvíkovský.

Nová generace s sebou přinesla nové přístupy, nové dílčí disciplíny a spojení s klasickými filology z celé Evropy. Bylo zásluhou právě brněnského semináře, že se česká klasická filologie definitivně vymanila z jednostranné německo-rakouské orientace, kterou získala v době svého zrodu na sklonku 19. století na pražské univerzitě. Profesori Novotný a Svoboda publikovali velmi často své práce ve francouzštině, Novotný navíc udržoval kontakty také s našimi slovanskými sousedy. Doménou Vladimíra Groha byla zase italština, v níž publikoval celou řadu odborných prací a díky níž pěstoval přátelské vztahy s italskými kolegy.

Novotný byl konzervativnější, ale přinesl do Platona něco z anglické klasické filologie. Karel Svoboda si vzal francouzské estetické a literární vzory. Groh zase italské. Toto si myslím, že je důležité – brněnská filozofická fakulta měla tehdy punc modernějších směrů. / z rozhovoru s Antonínem Bartoňkem¹

Kromě vědecké a pedagogické činnosti se profesori brněnské klasické filologie též činnorodě zapojovali do společenského a kulturního dění města a regionu. V rámci činnosti spolku „Extenze československých vysokých škol v republice Československé“, jehož brněnská pobočka pořádala přednáškové výjezdy do menších moravských měst, seznamoval již roku 1921 František Novotný veřejnost se státním systémem starověkých Athén. Mnoho, dnešním termínem řečeno, popularizačních článků profesora Novotného bychom našli také v dobových revuích či v denním tisku, nejčastěji v Lidových novinách. Pravděpodobně nejvýraznější osobnost však v tomto směru představoval profesor starověkých dějin Vladimír Groh, který stál u zrodu popularizačně

1 Rozhovor s Antonínem BARTOŇKEM. Brno, Cukrárna DIAM, Lesná, podzim 2014.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ A NÁRODNÍ OSVĚTY.

C. j. 32781.

V PRAZE dne 26.května 1920. lxx

Pan

prof.Dr.František Novotný,

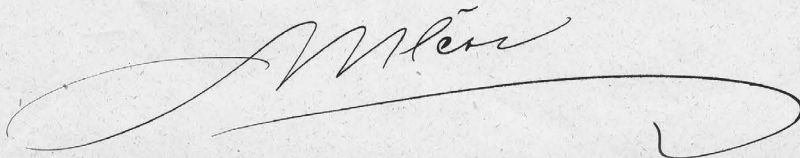
bytem V r š o v i c e

Hálkova tř.29.

Vyřizujíc podání Vaše ze dne 21.května 1920 jakožto predestinovaného zástupce stolice klasické filologie na duchovědné fakultě Masarykovy university v Brně ministerstvo školství a národní osvěty povoluje na opatření nejnutnějších knih a jiných vědeckých pomůcek pro knihovnu semináře klasické filologie na řečené universitě první mimořádnou dotaci 20.000 K /dvaceti tisíc korun/, kterou Vám zdejší účtárna poukáže k výplatě poštovním šekovým úřadem.

O tom se Vám dává věděti s podotknutím, že při upotřebení této dotace jest Vám postupovati co nejehospodárněji a že jste povinnen ji svého času řádně vyúčtovati zemské správě politické v Brně.

Za ministra :

zaměřeného časopisu *Věda a život*, do něhož sám hojně přispíval. Kromě toho také pořádal přednášky pro „Společnost přátel antické kultury“ a jakožto aktivní člen Sokola často uveřejňoval své příspěvky také v brněnském periodiku této tělovýchovné organizace. Zpracoval také několik hesel do *Ottova slovníku naučného nové doby* a podstatně přispěl do Šustových *Dějin lidstva od pravěku k dnešku*. Nezřídka se však vyjadřoval zcela otevřeně také k otázkám aktuálního veřejného dění. Např. v roce 1934 byl jedním z hlavních řečníků manifestace proti rušení části brněnských vysokých škol a roku 1938 patřil k navrhovatelům mezinárodního protestu proti „křivdě, jež byla našemu národu učiněna na konferenci v Mnichově“.²

Klasičtí filologové se v tomto období také, jak bylo zvykem prakticky u všech tehdejších profesorů, aktivně podíleli na řízení fakulty, a všechny její profesory tedy nalezneme na seznamu děkanů (Novotný 1929–1930, Svoboda 1933–1934, Groh 1936–1937, Stiebitz 1947–1948). Není bez zájmovosti, že dalším klasických filologem, resp. klasickou filoložkou na tomto postě byla až Jana Nechutová v polovině 90. let. To bylo dáno jednak celkovou proměnou způsobu řízení fakulty po roce 1948, ale také určitým propadem prestiže našeho oboru, který šel ruku v ruce se změnami společensko-politickými. Ovšem nepředbíhejme. Profesor Novotný byl ještě natolik váženou osobností nejen na půdě fakulty, nýbrž celé univerzity, že se roku 1945 stal dokonce prorektorem. Na jeho jméno narazíme hned několikrát i v oficiálních univerzitních dokumentech – roku 1926 je vyzdvížena jeho účast jakožto jediného delegáta z ČSR na kongresu pro mravní výchovu v Římě, o rok dříve je zmiňován jako autor latinského znění diplomu a promoční formule pro prvního držitele čestného doktorátu Masarykovy univerzity, věhlasného hudebního skladatele Leoše Janáčka.

Dne 28. ledna byl slavnostně promován na naší univerzitě čestným doktorem filozofie mistr české hudby, Leoš Janáček. Je prvním čestným doktorem Masarykovy univerzity. Krásný latinský text diplomu i znění formule promoční upravil prof. Dr. F. Novotný. / **ze zpráv odstupujícího rektora za rok 1924/1925**³

Neutuchající nasazení profesora Novotného aneb kuriózní případ rozkládacího křesla

Budování zcela nové univerzity s sebou pochopitelně neslo mnohé problémy. Univerzitě chyběly jak prostory, tak potřebný pomocný personál. Svědectví o tom podává korespondence Františka Novotného jakožto zakládajícího profesora. V několika dopisech sledujeme postupné zřizování ústavní knihovny, včetně tolik potřebného místa knihovníka – ten byl jmenován na sklonku roku 1922 a byl mu přidělen plat 600 Kč ročně. Mnoho knih bylo nakoupeno z mimořádných dotací (jedna z nich byla doslova určena na „vědeckou výzbroj semináře“), značná část z nich však také byla získána z několika zrušených gymnázií či darem a o některé dokonce žádal profesor Novotný na zápůjčku samotného olomouckého arcibiskupa, jak se rovněž dovídáme z korespondence.

Sledovat můžeme i zařizování kanceláří a rostoucí objem administrativy, která vyústila v žádost o „pomocnou vědeckou sílu“. Tou se v roce 1925 stal pozdější profesor Ferdinand Stiebitz (s remunerací 2400 Kč ročně). O pracovním nasazení Františka Novotného svědčí rovněž žádost z července 1922 o pořízení skládací postele nebo rozkládacího křesla, „aby mohl ředitel (semináře klasické filologie) ve dnech, kdy je v Brně, bez velkého nákladu a různých nepřijemností

2 HALAS, František a kol. *Dokumenty k dějinám Masarykovy univerzity v Brně*. II. Brno 1995, s. 325.

3 *Ibid.*, s. 136.

Portrét Františka Novotného ve funkci prorektora, 1945

Zdroj: Archiv MU, Sbíрка C I fotografie, inv. č. 1 František Novotný

přespati, dokud nebude moci trvale bydlet v Brně“.⁴ Zda bylo této žádosti vyhověno, o tom již bohužel písemné prameny mlčí.

Dále poznamenávám, že dosud nemohu předložit žádného inventáře, poněvadž dosud nemám ani místnosti, kam bych zakoupené knihy složil, ani knihovníka, který by mi při... (následně přeškrtnuto a nahrazeno jinou formulací) poněvadž seminář pro klasickou filologii nemá dosud své místnosti a knihovníka. / **z konceptu dopisu Františka Novotného, 1921**⁵

Děkanství filosofické fakulty žádá Vás zdvořile, abyste oznámil, v jakém tóně chcete nábytek do Vaší pracovny. / **z korespondence semináře, 1922**⁶

Děkanství odevzdalo ředitelství klasického semináře 2/dva kusů plyšových závěsů okenních vyšivaných v ceně 380 Kč a 4/čtyři kusů plyšových závěsů okenních obyčejných v ceně 600 Kč. Závěsy ty jest zapsati do věcného inventáře (červeně podtrženo). / **z korespondence semináře, 1923**⁷

Ačkoli ministerská rada z jara nařídila všem státním účtárnám a pokladnám, aby se účty živnostníků proplácely neprodleně, zůstalo při starém pohodlném způsobu, vyřizovati věci ‚za uherský měsíc‘. (...) Bude-li Vám nějak možno, slovutný pane profesore, prosím, byste dobrotivě tu věc na příslušném místě popostrčil. / **z dopisu knihkupce Františka Novotnému, 1924**⁸

Ministerstvo školství připomíná, že jest třeba počínati si hospodárně, co se vytápění učeben a pracoven týče, a šetřiti tak státní rozpočet. / **z fakulního oběžníku, 1925**⁹

Lesk a bída (nejen) klasického studia

Akademický rok v semináři klasické filologie měl poměrně stálou strukturu. V zimním i letním semestru mohli studenti navštěvovat přednášky z normativní gramatiky, řecké a římské literatury, mytologie, náboženství nebo historie klasické filologie, dále semináře a prosemináře, v nichž se věnovali četbě a interpretaci antických autorů. Čtení básníci a prozaici se v každém semestru měnili, během čtyř let měl tedy posluchač klasické filologie možnost poznat až 32 různých autorů. Málokterý student ovšem bez ohledu na své schopnosti a časové možnosti mohl všechny nabízené předměty skutečně navštěvovat. Zápis mnohých z nich byl totiž zpoplatněn. Do svých úspor musel sáhnout i absolvent, pokud chtěl být majitelem titulu – úspěšné státnice k němu totiž nestačily. Podstatně příjemnější byl ale samotný vstup do studia, až do roku 1948 se totiž nekonaly žádné přijímací zkoušky. Mnohem volnější byla také celková organizace studia. Např. byla stanovena pouze dolní hranice jeho časového rozsahu a neexistovaly žádné povinné studijní plány. Posluchači si vybírali dle libosti z aktuálně nabízených seminářů a povinně museli absolvovat jen dvoje státní zkoušky.

Student si mohl zapsat cokoliv, ročníky se nepočítaly. Důležité bylo absolvovat. Jenom určité věci byly povinné. Ale jinak byla volná volba. K první státnici musel mít člověk dva semináře

4 Archiv MU, fond A 2 FF I, Katedra starověké kultury, karton 1.

5 Ibid.

6 Ibid.

7 Ibid.

8 Ibid.

9 Ibid.

řecké, latinské a taky klasickou archeologii. (...) Po první státnici měl titul Ph.C. – *philosophiae candidatus*. (...) Pak byl dvojitý způsob ukončení – doktorát a státnice. Studium učitelské, kde se počítalo s tím, že člověk půjde učit, ten dělal státnice. (...) Kdo nechtěl učit, studoval na doktorát.
/ z rozhovoru s Antonínem Bartoňkem¹⁰

V latinském semináři byla obcovací řečí latina, písemná státní práce, předchůdkyně dnešní diplomky, byla psána latinsky. Posluchačům se doporučovalo věnovat se četbě autorů, ta byla vsutku velmi rozsáhlá. / z rozhovoru s Antonínem Hartmannem¹¹

Jak si žili za první republiky brněnští studenti obecně, to nám může přiblížit nahlédnutí do Ročenky MU za rok 1932/1933. Obecně vzato probíhalo vysokoškolské studium v této době v mnohem komornějším duchu. Jen pro zajímavost zde přinášíme malé srovnání (data jsou přejata z příslušné ročenky¹² a výroční zprávy¹³):

	Studijní rok 1932/1933	Stav k 31. 12. 2016
Počet studentů/studií	3144	33259
Z toho žen	576 (18,3 %)	21253 (63,9 %)
Z toho cizinců	55 (1,7 %)	6952 (20,9 %)

Ubytování studentům zajišťovaly dvě koleje (Kounicova¹⁴ a Sušilova), stravovat se mohli ve dvou menzách. Na bydlení i stravu bylo možné získat finanční podporu jednak od ministerstva školství, jednak zde však také za tímto účelem působily četné instituce. Tak například Studentský zdravotní ústav v Brně, jak se dočteme v ročence, „poskytoval nemajetným a potřebným posluchačům zdarma léky (...), studentům chudokrevným a podvýživou trpícím poukázky na zlepšenou stravu v Akademické mense (máslo, mléko, chléb a dvě vejce), (...) uděloval podpory na opravy chrupu (...), studenty chudokrevné, nervově choré a přepracované vysílal dále do prázdninových zotavoven“.¹⁵

Na filozofické fakultě působil Spolek posluchačů filosofie, který pořádal mj. literární večery a exkurze – v roce 1932/1933 konkrétně do ateliéru brněnského radiožurnálu a do podniku Lidových novin v Brně. V oblasti sociální poskytoval studentům informace o různých výhodách a podporách, o něž mohli žádat, pořádal však také akce vážnější – v témže roce to byla např. veřejná schůze věnovaná otázce nezaměstnanosti absolventů fakulty.

Exkurze byly pravidelně pořádány také přímo v rámci klasickofilologického semináře, a jednalo se dokonce o výjezdy zahraniční, do bývalého římského tábora Carnuntum. Dle archivních pramenů lze soudit, že byly tyto exkurze organizovány každoročně až do roku 1932, kdy byla zahraniční destinace z důvodu nedostatku financí vyměněna za keltské hradisko u Boskovic.

10 Rozhovor s Antonínem BARTOŇKEM. Brno, Cukrárna DIAM, Lesná, podzim 2014.

11 NECHUTOVÁ, Jana a Antonín BARTOŇEK. Rozhovor s PhDr. Antonínem Hartmannem, CSc., u příležitosti 90. narozenin. *Univerzitní noviny*. 2000, 7(3), s. 64.

12 *Ročenka Masarykovy university v Brně: Rok 1932–1933*. Brno 1933, s. 8.

13 *Výroční zpráva o činnosti Masarykovy univerzity za rok 2016*. Brno 2017, s. 133.

14 Je však třeba upozornit, že se nejedná o dnešní koleje na ulici Kounicova, nýbrž o původní Kounicovy koleje v Žabovřeskách, které prosluly především svým pohnutým osudem za druhé světové války – viz níže.

15 *Ročenka Masarykovy university v Brně: Rok 1932–1933*. Brno 1933, s. 20.